

doi <https://doi.org/10.18485/bratstvo.2022.26.2>
УДК 929 Николајевић, С.

Рад примљен: 25. 8. 2022.

Рад прихваћен: 19. 9. 2022.

Оригиналан научни рад

СВЕТОМИР НИКОЛАЈЕВИЋ*
(1844–1922)

Светомир Николајевић је био један од најобразованијих и најугледнијих политичара у Краљевини Србији крајем 19. и почетком 20. века. Као професор Велике школе, политичар, државник и дипломата са веома великим образовањем и угледом радио је на националном препороду и окупљању српског народа. Такође се залагао за сарадњу међу балканским народима посебно радећи на српско-грчком приближавању. Уверени пацифиста, Николајевић се у Србији и на међународним форумима залагао за оснивање међународне организације за мирољубиво решавање конфликата. Био је међу водећим оснивачима Друштва „Свети Сава“ чији су темељи почивали на његовим, његових претходника и сарадника идејама о националном просвећивању и уздизању српског народа ван Краљевине Србије. Био је и један од оснивача Друштва „Краљ Стефан Дечански“ и масонске ложе „Побратим“.

Светомир Николајевић је био један од најугледнијих и најобразованијих државника, политичара, дипломата, књижевника и хуманиста Краљевине Србије с краја 19. и почетка 20. века. Рођен је 27. септембра 1844. у селу Радуши, код Уба у имућној и угледној породици. Отац Крста, нижи судски чиновник, архивар Ваљевског суда, преминуо је када је

* Овај текст је проширена варијанта говора који је одржан у Културном центру на Убу (9. септембра 2022) приликом представљања Друштва „Свети Сава“ и у селу Радуши приликом обележавања стоте годишњице смрти Светомира Николајевића (28. октобра 2022).

Светомир имао само осам година па је породица одлучила да Светомира да на школовање.¹ Гимназију је завршио у Шапцу и Београду 1863. године као државни благодејанац. Већ 1865. године завршио је другу годину Филозофског факултета.² Као одличан ђак од 1865. до 1871. године био је државни питамац и школовао се у иностранству: Цириху, Берну, Берлину и Лондону. Посебно је радио у библиотекарима у Бриселу и Лондону. Био је „широког образовања, и са знањем свих модерних језика (немачки, француски, италијански, енглески, новогрчки) и оба класична (латински и старогрчки).“³

У Србију се вратио 1871. године где је почео да службује од најнижег ранга писара пете класе у Министарству просвете. Николајевић се највише истиче и најдуже траје његова делатност професора књижевности и књижевника. На препоруку Ђуре Даничића и Стојана Новаковића, Николајевић је 1873. године оснивач и суплент Катедре „Опште историје књижевности с нарочитим погледом на књижевност Словена и Срба“ на Великој школи. Јуна 1874. постављен је за професора Велике школе. Почетком 1874. године изабран је за редовног члана Српског Ученог Друштва, где је, 1883/84, био председник Одбора за философске и филолошке науке. Када је основана Српска Краљевска Академија (1887), постао је, међу првима, њен редован члан.⁴

Седамдесетих и осамдесетих година 19. века, Николајевић је, због своје речитости и полетности у говору, као и због слободоумља, сматран за једног од најпопуларнијих предавача на Великој школи. Универзитетску каријеру је крунисао када је од 1888. до 1890. био ректор Велике школе.⁵ Његови ученици, међу којима су били потоњи патријарх Димитрије, професор Универзитета Никола Вулић, министар просвете Лука Лазаревић, хвалили су његову ерудицију речитост, доброту, изражени патриотизам,

¹ Божидар С. Николајевић, *Радикална странка и Светомир Николајевић*, Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1938, 11. Зарија Поповић је забележио да је Николајевић после очеве смрти остао без имовине јер је „оно што је остало од Крсте пропало или приграбљено“ па је Николајевић био принуђен да се сам пробија кроз живот. (Зар. Р. Поповић, *Светомир Николајевић, државник, писац и родољуб српски*, Из Годишњице Чупићеве задужбине св. XXXV (Београд 1923), 5. Могуће је да то што је Николајевић „сам створио све“ и што је био ожењен кћерком београдског богаташа Гуше Бодија, објашњава тврдњу Б. С. Николајевића да је Светомир био веома имућан. (Б. С. Николајевић, *Нав. дело*, 11).

² З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 5.

³ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 6; Арсен Ђуровић, *Светомир Николајевић – ректор Велике школе и председник Друштва „Свети Сава“*, Братство IX (2005), 27.

⁴ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 6.

⁵ А. Ђуровић, *Нав. дело*, 37. „У својству оратора Николајевић је уз Перу Тодоровића важио за најјачег радикалног говорника, с том разликом што Пера беше више демагошки а Светомир више академски беседник.“ (Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 8).

књижевни таленат. Био је књижевни критичар, а пошто је био слободоман, често је убацивао опаске које су се односиле на актуелну политичку ситуацију у Србији.⁶ Његова широка гледишта описана су опаском да је „он нека врста енциклопедиста“. Његово изузетно, полетно родољубље истицало се међу бројним оновременим патриотским прегаоцима: „Он је веровао у ослобођење браће наше која је била под непријатељем. Припремао је духове за борбу која се имала повести с непријатељима нашега народа“. Већ 1874–75. био је посланик у Народној скупштини. Николајевић није био „вешт страначки организатор“ али је био и „најевропски радикал свога доба“.⁷ За председника Суда општине београдске Николајевић је постављен је 7. марта 1887. године. Свега три месеца 1887. године био је председник београдске општине.

Због здравнице краљу Милану Обреновићу коју је изговорио као ректор Велике Школе на једном професорском банкету, Николајевић је пензионисан јула 1890. године,⁸ али је већ 1892. активирао као професор Велике школе. У влади Ђорђа Симића био је министар унутрашњих дела а потом је и сâм био председник владе (1894). Средином 1895. године постављен је на место државног саветника.⁹

Николајевић је био један од првих народних трибуна који је „храбро и заносном речитошћу“ бранио народна права.¹⁰ Био је међу првим оснивачима Народне радикалне странке али се већ 1883. године повукао из странке јер се са другим члановима руководства није слагао у питањима партијске тактике и у русофилству које се у Радикалној странци подразумевало.¹¹

За изванредног посланика и опуномоћеног министра Краљевине Србије у Грчкој постављен је 16. јануара 1903. али је, после смене династија у Србији, указом од 4. октобра 1903. пензионисан.¹²

Иако је као обреновићевац после промене династија на престолу Србије 1903. године повучен са места посланика Србије у Грчкој, Николајевић није престао да се бави политиком. Био је један од иницијатора покрета који је захтевао да се спроведе објективна истрага и да се официри који су, иако под заклетвом краљу Александру Обреновићу, сковали заверу и убили краљевски пар, позову на одговорност. Заједно са професором права Живојином Перићем и читавим низом истомишљеника, Николајевић је тражио да сви официри – завереници, због кршења војничке заклетве, буду уклоњени из војске. Посебан одјек у политичкој јавности Београда

⁶ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 6–7.

⁷ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 8.

⁸ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 15.

⁹ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 28.

¹⁰ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 7–8.

¹¹ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 7–8, 17–18, 27–30.

¹² З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 7.

и Србије имао је говор Светомира Николајевића у Народној скупштини 9. октобра 1905. године у коме је он позвао владу да уклони из официрског кора све официре који су учествовали у завери и убиству краљевског пара Обреновића.¹³

Светомир Николајевић је остао запамћен и по великом гесту који је имао великог политичког одјека. За време аустроугарско-немачке окупације Србије 1915. године Николајевић се склонио у мало поморавско место Мало Црниће. Ту га је посетио немачки командант генерал гроф Вестарп који му је, у име фелдмаршала Макензена, понудио да буде цивилни гувернер окупиране Србије. „Родољубиви старац Николајевић учтиво је понуду отклонио“ изјавивши да за то нема одобрење „Отаџбине која се још бори“. Штавише, Николајевић је изјавио да „ми који нисмо отишли из покорене земље, не смемо ништа предузимати мимо вољу и без оних који ради нас одоше да даље гину.“¹⁴

После Великог рата Николајевић је наставио да обавља „послове родољубља и хуманости“. Преминуо је 18. априла 1922. године.¹⁵

Као изузетан познавалац просветних прилика у Европи, Николајевић је, на идејама свог незнатно старијег друга Стојана Новаковића, одиграо значајну улогу у унапређењу образовног система у Србији.¹⁶

Био је један од првих Срба који су у Лондону, дакле на извору, студирали енглеску књижевност. Током кратког боравка у Скандинавији, привукла му је пажњу скандинавска књижевност тако да је био први међу Србима који је скренуо пажњу српске јавности на скандинавске књижевности посебно на Хенрика Ибзена. Мада је само пола месеца боравио у Данској и Норвешкој објавио је путописе: *Данска и Норвешка – путничке белешке из Скандинавије*.¹⁷

¹³ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 15–16; Божидар С. Николајевић, *Из минулих дана. Сећања и документи*. Приредио Светомир Б. Николајевић, Ур. Мирослав Панџић, САНУ, Београд 1986, 178–188.

¹⁴ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 58, 65, 69–71; Г. Ј (Гаврило – Гаја Јовановић), „На гробљу под снегом. Успомена на једног родољуба“, *Време*, 10. јануар 1924. (IV, 739), 4. Индикативно је да је Николајевић агитујући на народном збору у Пожаревцу против завереника, још 1905. године изјавио: „наша лепа Србија може запасти у голему беду; а ви браћо, можете још доживети да Богом благословену земљу нашега равна Стига разносе копите немачких и маџарских атова.“ (Б. С. Николајевић, *Из минулих дана*, 183–184)

¹⁵ Зар. Р. Поповић, нав. дело, 7; Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 17.

¹⁶ А. Ђуровић, *Нав. дело*, 36.

¹⁷ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 9–10. *Из Скандинавије. Норвешка* /Путничке белешке Свет. Николајевића, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1909. П.о. *Чутићева годишњица*, књ. 28. *Из Скандинавије. Данска* /путничке белешке Свет. Николајевића, Београд: Божа О. Дачић, 1908 (Београд: Државна штампарија Краљевине Србије) П.о.: *Чутићева Годишњица*, књ. 27.

Николајевићеви први радови о писмима лејди Монтегју и „О стоицизму у римској држави“ објављени су у часопису „Отаџбина“.¹⁸ Први есеј *Пред Шекспиром* Николајевић је објавио у листу „Рад“ 1881. године што га је обележило као првог есејисту и шекспиролога у Срба.¹⁹ Његови есеји штампани су у две књиге под насловом *Листићи из књижевности* (1883. и 1888), чиме је он био један од првих који је штампао своје сабране есеје. Ту је објавио есеје о: Ариосту, Торквату Тасу, Камоенсу, Тациту, Шекспиру, Бајрону и Монтескјеу.²⁰ Критичари су приметили да су наслови *Листићи из књижевности* и *Козерије из књижевне естетике* одражавали и Николајевићеву скромност. Ови есеји имају више књижевну вредност. Веома похвалан приказ Николајевићевих *Листића из књижевности* објавио је Марко Цар у листу „Slovinac“ истичући да је Николајевић колико научник толико и уметник.²¹ Живим и јасним стилем у путописима Николајевић је остављао утисак одушевљеног младог човека који савршено влада својим стилем иако се радило о дипломати који је ушао у седму деценију живота. У сведеној али живахној форми, он дао је историју и књижевност данског народа.²² На посебну вредност ових Николајевићевих есеја указано је и мађарској читалачкој публици.²³

Николајевић је био изразити хеленофил, бавио се грчком културом и залагао за српско-грчко пријатељство. Ове своје идеје настојао је да оствари не само у настојању да се краљ Александар ожени грчком принцезом већ и у ширењу бројних пријатељстава са грчким политичарима и другим значајним личностима. Николајевић је то чинио како из својих идеалистичких побуда тако и из реалних, обостарних политичких интереса.²⁴ Написао је радове: *Грчка песмарица о српском устанку* (1891) а као

¹⁸ Светомир Николајевић, *Леди Монтегјева о Србији*, Отаџбина 1875, 1–2, 276–296; З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 9.

¹⁹ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 9.

²⁰ Свет. Николајевић, *Листићи из књижевности*, I–II, Београд: Краљевско-српска државна штампарија, 1883. Студија о Бајрону објављена је прво у „Годишњици Николе Чупића“ а о Монтескјеу у „Просветном гласнику“. Вредна пажње је посвета коју је Николајевић објавио на почетку прве књиге: „Господи Тихомиљу Ј. Марковићу, трговцу, Ђоки Миловановићу, сликару, Срети Стојковићу, професору, Милојку Веселиновићу, уреднику ‘Српства’. Родољубима и вредним радницима на послу ‘ДРУШТВА СВ. САВЕ’ посвећује ову свеску ‘Листића’ њихов пријатељ Свет. Николајевић.“

²¹ Marko Car, *Listići iz književnosti od prof. Svet. Nikolajevića*, Slovinac, Dubrovnik 1883 (god. VI, br. 34), 530–532.

²² Т. *Из Скандинавије, Путничке белешке Светомира Николајевића*, Босанска вила, Сарајево, 20. март 1908 (XXIII, 8), 125–126.

²³ *Српска уметност и књижевност пред мађарском публиком*, Бранково коло, Сремски карловци, 19. септембар/1. октобар 1896 (II, 38), 1208–1211.

²⁴ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 83–84; Б. С. Николајевић, *Из минулих дана*, 164–172.

посланик у Атини написао је дело *Приповетка у Грка* (1905). Писао је о Демостеновој *Беседи* и о преводу Хомерове *Одисеје*. Овоме треба додати и предавање (касније објављено) о Риги од Фере. Уверен да мисао Риге од Фере живи у родољубљу „код Срба, Грка, Румуна, Бугара и Арнаута“, те да би, према Ригиним жељама, требало да „договорно и сложено, поштујући узајамно сваки свакога права и особине, раде на делу ослобођења и уједињења“, Николајевић је исказао и свој патриотизам и широку балканску оријентацију.²⁵

Као иницијатор пацифистичког покрета у Србији Николајевић је био представник Краљевине Србије на интерпарламентарним конференцијама у Будимпешти 1896. и Кристијанији 1899. године којима је био циљ мирно решавање међународних спорова и успостављање трајног мира у свету. Изразити пацифиста Николајевић је имао подршку посебно међу радикалима али је и често нападан и у Србији и у иностранству. Штавише, на иницијативу краља Милана по касарнама и у народу дељена је брошура *Шумадијски апостол мира и вредност његове проповеди* у којој је Николајевић критикован.²⁶

Само осам година после Санстефанског мира и Берлинског конгреса, три после Тимочке буне, тек годину дана после пораза Србије у Српско-бугарском рату 1885. али и после проглашења Краљевине Србије 1882. и изградње железнице 1884, августа 1886. године основано је „многозаслужно“ Друштво „Свети Сава“.²⁷ Кнежевина Србија јесте 1878. године Берлинским уговором добила независност и четири округа али је Аустро-угарска окупирала Босну и Херцеговину и смештањем војске у гарнизонима у Новопазарском санцаку јасно показала да су путеви националног уједињења српског народа на запад и југозапад затворени. Србији је остало да се бори за национално уједињење према југу, за ширење утицаја на Стару Србију и Македонију не занемарујући подршку Србима у Босни и Херцеговини.²⁸ Зато је Светомир Николајевић, на скупштини Друштва

²⁵ Светомир Николајевић, *Приповетка у Грка: из савремене грчке књижевности*, П.о. Годишњица Николе Чупића, 24, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1904, 65. Свет. Николајевић, *Рига из Фере: песник и патриота грчки: јавно предавање држано у дворани Велике школе 19. марта 1889. У Београду 1889*, 21; Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 17; Божидар С. Николајевић, *Из минулих дана*, 164–172.

²⁶ Светомир Николајевић, *О учењу Србије у Међународном парламентарном савезу*, Београд: Смиљево – штампарија Пере Тодоровића, 1897, 54; Свет. Николајевић, *Пацифистички покрет у XIX веку и Хашка конференција*. Из XXV Чупићеве „Годишњице, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1906, 70; Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 59, 61–64.

²⁷ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 13.

²⁸ Ирена Арсић, *Матија Бан и покушај оснивања Друштва „Светог Саве“*, Братство IX (2005) 64–75.

„Свети Сава“ јануара 1888. године рекао: „Озбиљност прилика не увиђа се само у средиштима интелигенције и у круговима државничким; њу увиђа и сељак и пастир, и трговац и занатлија. Поцепаност нашег племена на више политичких власти; превласт силе силних над правом малих народа, каква се очитује, на срамоту века и човечанства, у смеровима и радњама великих јевропских држава; неурачуљивост интелигенције јевропске, на коју мали народи још једнако обрћу своје наде, у политичким плановима држава.“²⁹ Из такве забринутости за будућност српског народа изникло је, у оно време, Друштво „Свети Сава“.

Оснивање Друштва „Свети Сава“ било је резултат идеја које су скоро две деценије, од 1868. године у виду Одбора за школе и цркве ван Србије, усмеравале потребу за бригом за опстанак и национално одржање Срба ван Кнежевине Србије. Свакако на ранијим идејама Матије Бана, а уз подстицај краља Милана Обреновића и Милутина Гарашанина, Светомир Николајевић са сарадницима кренуо је у оснивање Друштва. Као оснивач и први председник, он је био нераскидиво везан за Друштво „Светог Саве“ чији је задатак био „да шири просвету и негује национално осећање и врлине у српском народу“. Друштво се бавило помагањем школа ван граница Србије, помагањем српским православним црквама у новцу и богослужбеним предметима, издавањем путних трошкова сиромашним учитељима и ученицима који су долазили из српских крајева ван Србије, награђивањем заслужних српских родољуба и просветних радника...³⁰ Друштво је дуго имало потпору Министарства просвете и црквених дела и Министарства иностраних дела, али у Друштву је била строго забрањена „свака политичка цел и радња.“³¹ Међутим, ова потпора је укинута већ 1891. и рад Друштва је био угрожен све до 1903. године.

Николајевић је био председник Друштва „Свети Сава“ од оснивања 1886. године до 1904. када се повукао и посветио Друштву „Краљ Дечански“.³² Међу оснивачима, највеће заслуге за резултате у раду Друштва „Св. Саве“ припадају Светомиру Николајевићу. Његова идеја је имала „дејство звона на устајање, на окуп и збор свих родољуба.“ Уз њега су, приликом оснивања и у даљем раду, били и гимназијски професор и најпопуларнији српски патриотски песник, Стеван Владислав Каћански, књижевник и историчар Милан Ћ. Милићевић, гимназијски професор

²⁹ *Говор Светомира Николајевића на Другом главном скупу Друштва Св. Саве*, одржаном 17/29. јануара 1888. у Крагујевцу. У: Михаило Војводић, *Друштво Светог Саве. Документи 1886–1891*, Београд: Архив Србије – Друштво Светог Саве, 1999, 65–70.

³⁰ *Говор Светомира Николајевића на Првом јавном скупу Друштва Св. Саве* у Београду 24. августа / 5. септембра 1886, У: Михаило Војводић, *Друштво Светог Саве. Документи 1886–1891*, Београд: Архив Србије – Друштво Светог Саве, 1999, 20–26; З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 10.

³¹ И. Арсић, *Нав. дело*, 71.

³² Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 59; А. Ђуровић, *Нав. дело*, 26.

Ђура Козарац, историчар и политичар Љубомир Ковачевић, протосинђел Фирмилијан Дражић, историчар Панта С. Срећковић, публициста и псеудоисторичар Милош С. Милојевић, дипломата и филолог Милојко Веселиновић, политичар и историчар Стојан Бошковић, трговац и национални радник Коста А. Шуменковић, Мијаило Богићевић, гимназијски професор и књижевник Срета Стојковић, сликар Ђорђе Миловановић, академик Пера Ђорђевић и многи други. Већ на другој скупштини која је одржана у Крагујевцу 17. јануара 1888. године, Друштво је бројало 6084 члана.³³ У школама и интернатима које је основало Друштво образовано је више од две хиљаде националних радника, свештеника, наставника, учитеља и учитељица који су, по завршеној школи, распоређивани по Старој Србији, Македонији и Босни и Херцеговини да раде на националном, просветном и културном препороду и уздизању српског народа.³⁴

Поред оснивања Друштва „Светог Саве“, Николајевић је био оснивач и председник Друштва „Краљ Дечански“ (1890–91) које је бринуло о великом броју глувонеме и следе деце. Циљ је био да се та деца пре свега описмене и морално васпитају а потом да науче неки занат. Уз помоћ других значајних личности као што су били Мијаило Богићевић, Милован Маринковић, Ђорђе Вајферт, Николајевић је успео да добије од Општине Београдске плац за Дом Друштва „Краљ Дечански“. Основан је и Завод за глувонему децу.³⁵

Требало би свакако напоменути да је Светомир Николајевић био један од водећих масона свога времена у Србији. Он је, заједно са Ђорђем Миловановићем и Ђорђем Вајфертом, основао ложу *Побратим*. Николајевић је радио и на пропаганди масонског покрета што је показао јавним предавањем *Слободно зидарство и жене* (1892). Међутим, будући да су неки од водећих чланова Друштва „Свети Сава“, заједно са Светомиром Николајевићем били и чланови масонске ложе, трпели су бројне нападе са тврдњама да је Друштво „Свети Сава“ масонска творевина.³⁶

³³ Б. С. Николајевић наводи знатно шири круг угледника који су се придружили Николајевићу у његовом спровођењу у дело идеје основања Друштва и наводи: др Лазар Пачу, Андра Николић, Пера Тодоровић, др Михаило Вујић, Светозар Милосављевић, Никола Р. Поповић, Ранко Петровић, Манојло Клидис, др Станојло Вукчевић, Пера Максимовић, Коста Петровић, Михаило Јовић, Пера П. Ђорђевић, Срета Ј. Стојковић, Милован Р. Маринковић, Јован Ђ, Докић, Милан Зарић. (Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 31–32, 45–48).

³⁴ Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 47–50.

³⁵ З. Р. Поповић, *Нав. дело*, 10–11.

³⁶ Светомир Николајевић, *Слободно зидарство и жене: реч говорена у слободној зидарској ложи „Побратим“*, у Београду, Београд: Штампарија П. Ђурчића, 1892, 31; Б. С. Николајевић, *Радикална странка*, 51. Користећи своје чланство у масонској организацији, Николајевић је у западноевропским масонским и пацифистичким круговима указивао на неправедност аустроугарске анексије Босне и Херцеговине (*Исто*, 64).

Николајевићево родољубље није било окренуто против других народа на Балкану. Напротив, он је често истицао да је потребно ослобођење и других малих балканских народа. Истовремено, као представник Србије на Хашкој конференцији истицао је пацифизам о чему је и писао.

Николајевић је стално па и у свом говору у Крагујевцу јануара 1888. године потенцирао као основну народну особину и врлину – патриотизам коме је циљ био испуњавање националних задатака. Патриотизам је истицао чак и у говору о положају жена у масонском друштву. У околностима које су тада осликавале Србију као „опкољену земљу“ а Србе као „ухапшени народ“, Николајевић је говорио са пуно патриотског заноса, о задатку Друштва „Светог Саве“ да, „књигом и школом“ окупи „родољубе са свих страна Српства на један народски посао“. Радило се, наравно, о националном уједињењу али и о чувању „народних особина“ и „народних врлина“.

Зато Николајевићева политичка, дипломатска, културна, национална и књижевна делатност заслужују посебно место у историји српског друштва у другој половини 19. и почетком 20. века.

Љубодраг П. Ристић*

Председник Друштва „Свети Сава“
Историчар у пензији

Кључне речи: Светомир Николајевић, политичар, књижевник, дипломата, хуманиста, пацифиста, Друштво „Свети Сава“.

Ljubodrag P. Ristić

SVETOMIR NIKOLAJEVIĆ
(1844–1922)

Svetomir Nikolajević was one of the most learned and reputable politicians of the Kingdom of Serbia in late 19th and early 20th century. Educated at European universities, Mr Nikolajević brought back to Serbia diverse political and national ideas he strived to put into effect. As a Belgrade Higher School professor, a politician, a statesman, and a diplomat of liberal education and impeccable reputation, he devoted himself to national revival and bringing the nation together. He was among the leading founders of the Saint Sava Society, rooted in the ideas of some of his forerunners, but also on the modernised ideas of his own and his associates of the national enlightenment and the elevation of the Serbian people outside the borders of the Kingdom of Serbia.

* risticljp@yahoo.com

Mr Nikolajević also argued for cooperation between Balkan peoples, especially pressing for bringing together the Serbs and the Greeks. A resolute pacifist, Mr Nikolajević advocated, both in national and international forums, an establishment of an international organisation for peaceful resolution of conflicts.

He was one of the founders of King Stefan Dečanski Society, which took care of children hard of seeing, hearing and speaking, and also took part in establishing a Belgrade masonic lodge themed “Sworn Brother”.

ЛИТЕРАТУРА:

- Из Скандинавије. Норвешка* / Путничке белешке Свет. Николајевића, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1909. П.о. Чупићева годишњица, књ. 28.
- Из Скандинавије. Данска* / Путничке белешке Свет. Николајевића, Београд: Божа О. Дачић, 1908 (Београд: Државна штампарија Краљевине Србије) П.о.: Чупићева Годишњица, књ. 27.
- Николајевић, Светомир, *Леди Монтегијева о Србији*, Отацбина 1875, 1–2.
- Николајевић, Свет.[омир], *Листићи из књижевности*, I-II, Београд: Краљевско-српска државна штампарија, 1883, 1888.
- Николајевић, Светомир, *О учешћу Србије у Међународном парламентарном савезу*, Београд: Смиљево – штампарија Пере Тодоровића, 1897.
- Николајевић, Свет.[омир], *Пацифистички покрет у XIX веку и Хашка конференција*. Из XXV Чупићеве Годишњице, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1906.
- Николајевић, Светомир, *Приповетка у Грка: из савремене грчке књижевности*, П.о. Годишњица Николе Чупића, 24, Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1904.
- Светомир Николајевић, *Слободно зидарство и жена: реч говорена у слободној зидарској ложи „Побратим“*, у Београду, Београд: Штампарија П. Ђурчића, 1892,
- Рига из Фере: песник и патриота грчки: јавно предавање држано у дворани Велике школе 19. марта 1889*. Свет. Николајевић, У Београду: Краљевско српска државна штампарија, 1889, 21.
- Арсид, Ирена, *Матија Бан и покушај оснивања Друштва „Светог Саве“*, Братство IX (2005).
- Војводић, Михаило, *Друштво Светог Саве. Документи 1886–1891*, Београд: Архив Србије – Друштво Светог Саве, 1999.
- Г. Ј (Гаврило – Гаја Јовановић), *На гробљу под снегом. Успомена на једног родољуба*, Време, 10. јануар 1924. (IV, 739).
- Ђуровић, Арсен, *Светомир Николајевић – ректор Велике школе и председник Друштва „Свети Сава“*, Братство IX (2005), 26–40.
- Николајевић, Божидар С, *Из минулих дана. Сећања и документи*. Приредио Светомир Б. Николајевић, Уредник Мирослав Пантић, Српска академија наука и уметности, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа, I одељење, Књига XXXIV, Београд 1986.
- Николајевић, Божидар С, *Радикална странка и Светомир Николајевић*, Београд: Штампарија Драг. Грегорића, 1938.
- Поповић, Зар/ија/ Р. *Светомир Николајевић, државник, писац и родољуб српски*, Из Годишњице Чупићеве задужбине св. XXXV (Београд 1923).

Српска уметност и књижевност пред мађарском публиком, Бранково коло, Сремски Карловци, 19. септембар / 1. октобар 1896 (II, 38).

Т. *Из Скандинавије, Путничке белешке Светомира Николајевића*, Босанска вила, Сарајево, 20. март 1908 (XXIII, 8).

Сар, Марко, *Listići iz književnosti od prof. Svet. Nikolajevića*, Slovinac, Dubrovnik 1883 (god. VI, br. 34).